Sevinç Beyza Toktay[1]

# Kasımiye Medresesi ve Usta-Çırak İlişkisi

*3 Mayıs2022 tarihinde aramızdan ayrılan*
*Serge Lesourd'un anısına...*

Geleneksel dönem ve modern dönemde, usta-çırak ilişkisinin doğuşu, bir zanaatın ustanın stilinden itibaren "öğrenimi" mekanla bağlantısı içerisinde okullarda gerçekleşiyor. Peki güncel söylemde hala usta-çırak ilişkisine yer var mı? Zira güncel eğitim politikalarında eğitimin kendini bir rant alanına bıraktığı popülist söylemde usta-çırak ilişkisi, *"mekan-aktarım-bilgi"* ilişkisinin hesap dışı bırakıldığı, bir nostalji olarak gündelik hayatta aramızda dolaşan hayaletine dönüştü. Hayalet, zira hayaletin faniler arasında dolanışı, ölümünün tanınması ile bir ritüele, adete yerleşebilme ihtimalini de beklemesinden; adının bir yer mefhumundan itibaren yaşayabilmesi için. Halbuki arafta kalmış bu "hayalet", öznenin tıpkı William Shakeaspeare'in Hamlet'inde olduğu gibi kendi trajedisine öznel bir etik anlayışından itibaren sahip çıkabilmesinin ve *babanın adını* yaşatabilmesinin olanağını sağlar. Usta-çırak ilişkisi insani bir ilişkinin, insani bir şekilde yaşayabilmenin kapılarını aralar özneye. Çırak ustasının atölyesinden geçerek, babanın adını yaşatır ve üretir. Usta, çırağına insani bir kapının doğuşunu işaret eder. Bir kapıdan söz ettiysek şayet, bu kapıdan giriş bir selâmlamayı içerir. Tıpkı Kasımiye Medresesi'nde olduğu gibi, dersliğin kapısından içeri giren çırak, bu yeri tutan, bu yerin vücut bulabilmesini sağlayan ustasını ve bilgisini selâmlar. Ve pek tabii bununla birlikte bir kişi ve kurumun da ötesindeki o yeri de…

Benim ustamla tanışmam üniversite zamanımda gerçekleşti. Simgesel bir yerin, adresin temsiliydi benim için ustam ve bunun ötesi de; *hâlâ* da…. Bilme denilen uğraşın, artık mekanik bir şekilde öğrenimin sağlandığı, aktarımın ekarte edildiği soluk bir mekandan ziyade; yaşayan bir yerden, etik bir ilkeden itibaren tam da aktarımın göbeğinde gerçekleşebileceğini ustamdan öğrendim. Karşılaştığım usta, diğerlerinden farklıydı. Sözünü sakınmadan söyleyen, çırağını tutan ve ona yol göstermekten kendisini geri tutmayan, entelektüel birikimi ile öğrencilerini çeşitli sorularla örülmüş şaşırtıcı yolculuklara çıkaran bir ustaydı. Yüksek lisans öğrenciliğim için yuvadan uçmama ve kendi ustası Serge Lesourd ile de çalışmama yüreklendiren de aynı usta. Zira ustamın yüreklendirmesi, ustası Serge Lesourd'un hem bilgi ile kurduğu hassasiyetli,

[1] Klinik Psikolog, Formasyonda Psikanalist.

incelikli, zarif ilişkisi ile tanışmama; hem de ustamın ustasının insanın "ezberini bozan" ve kendi ustamın söyleminden de tanış hissettiğim popüler söylemin laf ebeliklerine dair söz söylemekten sakınmayan yaklaşımını heyecanla dinlememe ve dersliğine girmeme vesile oldu. Benim gibi bir çok öğrenci de dersleri sırasında şaşkınlık ve hayranlıkla dinlerdi Serge Lesourd'u. Derslerini dinlerken daha önce, kendi ustamın derslerini dinlerken hissettiğim benzer şaşkınlık ve hayranlık duygusu eşlik etti. Serge Lesourd, derslerinde bir çoğumuzu söylemi ile şaşırtan, sözünü sakınmayan, soru sormanın inceliğine davet eden bir ustaydı. Ve de kendi has stili ile bize aktaracaklarına duyduğumuz heyecan ve tutkuyla dersliğinin kapısında beklememize de neden olan bir hocaydı. Onun dersliğinin kapısından giriş, bir tür toparlanmayı, disiplini ve sorumluluğu gerektirirdi. Ha keza kendi ustamın, Özge Soysal'ın dersliğine giriş de…

Peki kendi ustamdan ve ustamın ustası Serge Lesourd'dan söz ederken neden Kasımiye Medresesine referansta bulunuyorum? Bir *mekan* olarak Kasımiye Medresesi, öznenin bilgi ile olan ilişkisinde, bilginin etiğine (ve birçok şeye) dair; usta-çırak ilişkisine-aktarıma dair harika bir mimari örnek ve metafor. Medrese'de, "*derslerin gerçekleştiği sınıfların kapısı 1 metre uzunluğundaydı ve bu ölçü oldukça sembolikti. Zira öğrenci, dersliğe girerken mimarinin etkisiyle bilgiyi aktarmakta olan hocasını saygıyla selamlamalıydı; ama bunun da ötesinde bir pasaj bölge olarak kapıdan başını eğerek geçerken selamladığı bittabi bilginin ta kendisiydi. Son sözü söyleyecek olan, kişilerden bağımsız olarak bilginin özneye çarpan, kaçan ve yakalanan kaçınılmaz Gerçek'i ve hakikatiydi. Tam da bu nedenle, bilginin kendisi öğretmen ve öğretmenlere, kurumlara referansta bulunmak ve bir selamlamayı hanesine buyur etmesiyle birlikte onlardan da bağımsız bir yere işaret etmektedir. Artık kapıdan bir kez daha girmişsinizdir, karşınızda bir kürsü vardır; içeri girebilmek için başınızı eğmeniz, eksikli oluşunuza da nezaketle bir eyvallah demeniz gerekir. Sizi aşan o 'şeyi' hanenize buyur ederek"*[2]. Tam bu nedenle yukarıda sözüne ettiğim üzere *usta, insani bir kapının doğuşunu işaret eder.*

Peki bir çırak kapıdan dersliğe geçerken başını neye bir eyvallah ile eğer, hudutlarını ve saygısını bilir ve neyi önceler? Bunları ustam olmasaydı, ustamın ustası olmasaydı ve ustamın atölyesinden geçmeseydim bilebilir miydim bilemiyorum. Bildiğim şu ki, ustamın bilgiye ve üretimine nazik ve zarif stili; bilgi ve etik ile olan, incelikli, devrimci, şahsiyetli ilişkisi ve öznel

[2] Toktay, S. Beyza, Otizme ve Öznelliğe Psikanalitik Bir Bakış Açısı, 2020
http://www.ozgesoysal.com/uploads/dosya/15911285912e2d.pdf

bilgi ve arzuya açtığı yer… Bu nedenle de usta-çırak arasında yıllara ve yollara dayalı olan bu ilişkide, bilginin aktarımı, bu bilgi ile ne yapılacağının aktarımı, ustanın kendine has bilgeliği ve stilinde itibaren bir zincir gibi jenerasyondan jenerasyona aktarılır; zincirlenir. Çırak kendi ustasının atölyesinden geçer; usta çırağına zincirin mahiyetini ve önemini aktarır. Etik bir yerden itibaren, zincirlenmeye devam edebilmesi için.

Umuyorum Serge Lesourd gittiği yerde, Ötekinin mekanında aynı incelik, özen, hassasiyet, şefkat ve zerafetle ağırlanır. Ben de hem Serge Lesourd'un öğrencisi hem de kendi ustam Özge Soysal'ın atölyesinden aktarılan aynı hassasiyet ile dümenimi tutuyorum. Dilerim ki, her çırak sakınmadan *"konuşan"* ve *"konuşturan"* ustası ile karşılaşır…

*Usta-çırak ilişkisine ve ustalarımıza*
*saygıyla…*
*8 Mayıs 2022*
*İstanbul*